

Zöldhullám az Egyházban – Mitől lesz öko egy gyülekezet? *(Előadás a XI. Kárpát-medencei Keresztkötődések konferencián)*

Probléma terítéken

Konrad Lorenz ébresztő jellegű írása, A civilizált emberiség nyolc halálos bűne, a társadalom széles rétegét szeretne volna megszólítani üzenetével. A sorok közül panaszos sóhajok törnek elő: „A parasztok tudtak valamit, amit úgy látszik a civilizált ember már elfelejtett: bolygónkon az élet erőforrásai nem kimeríthetetlenek. Amerikában hatalmas területek válnak pusztasággá a rablógazdálkodást követő talajerózió miatt, hatalmas területek karsztosodnak el az erdőirtások után és számos hasznos állatfajta ki is halt; [...]

Ennek ellenére ezek a pusztítások még mindig nem kapnak elég nyilvánosságot, nem hatolnak be elég mélyen a köztudatba.”² A 70-es évek óta a helyzet jelentősen megváltozott. A Google keresője az „ecology problems in the word” kifejezésre több mint 43 millió találatot dob ki, kevesebb, mint egy perc leforgása alatt. A téma nyilvánossága nem vitatható. A problémák iránt érzett felelősség kérdése már nem ilyen egyértelmű.

Hans Jonas 1985-ben publikált írása a technokrata civilizáció etikai normái megítélésének öt nehézségét vázolja fel. 1, Bármennyire jó célokra akarjuk használni a technikát, fennáll a veszélye, hogy a beavatkozás hosszú távú következménye negatív lesz. Tehát a technikát etikailag nem tekinthetjük semlegesnek. 2, A kutatások eredményeit azonnal átültetik a gyakorlatba és hamar elérkezik a hétköznapi szintjére. Megkerülhetetlenné válik és nem dönthetünk róla, hogy élünk-e vele vagy sem. 3, Az új képességek és hatalom használata nem csak az egész glóbuszra terjed ki jelen időben, hanem a távoli jövőre is.

A saját céljaink és rövidtávú előnyök érdekében a jövő nemzedéke kontójára veszünk fel hiteleket. 4, A szűkre szabott látóhatárunkat ki kell tágítanunk. Nem elég az embert számba venni, amikor a felelősségünket mérlegeljük. „Szeresd felebarátodat.” Az emberközpontú gondolkodás felülvizsgálata kinyithatja a kapukat az embert körülvevő élővilág és tágabb értelmezésben a kozmosz előtt. 5, A technika használata közben mennyit kockáztathatunk? Az emberi lét gyökeres megváltoztatása vagy megsemmisülése is választható útként került elénk. Ez a technika apokaliptikus potenciálja.³

Ha politikai pártok, zöld szervezetek, természetvédők, turista szakosztályok, faölölők, biológusok, ökológiai szakemberek beszélnek erről a kérdésről, nem lepődünk meg. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a „farkast kiáltó” állapot hatására a társadalom kezd kissé érzéketlenné válni az állandó rémisztgetést hallva. Elég csak a 2004-ben bemutatásra került Holnapután című film rádióreklámjára gondolnunk. Az emberek percekig abban a hiszemben voltak, hogy a valódi híreket hallgatják és beköszöntött az ökológiai katasztrófa.

Hogyan lehet ebben a közegben új hanggal, hiteles módon megszólalni? Van-e olyan szegmense a témának, aminek nincs még gazdája? Takács-Sánta András az általa szerkesztett szöveggyűjtemény előszavában négy területet sorol fel, ami hatásosan képes a jelenlegi állapotot változtatni: 1, Kormányzati törvényalkotás 2, Kisközösségi folyamatok 3, Ismeretterjesztés 4, Értékek és alapvető meggyőződés megváltoztatása. A negyedik pont kiegészítésénél megemlíti az egyházak szerepét.

Mivel a világnézet megváltoztatása a legnehezebb és leglassúbb feladat, ezért a már elkötelezett hívő csoportokon keresztül lehetne eredményesebben képviselni ezt az irányt. „Sokan még tovább mennek, és vallási megoldásokat szorgalmaznak a környezeti gondokra: akár egy új, akár egy létező vallás elterjesztését. Minden vallási tanítás megadja híveinek az alapvető értékeket, meggyőződéseket és viselkedési normákat.”⁴

Ökológiai kérdések keresztyén szemmel

A vallások és a környezetvédelem kapcsolatát feszegető párbeszéd három évtizeddel ezelőtt még elképzelhetetlen volt. 1986-ban Asszisziben azonban döntő változás következett be. Az öt világvallás képviselője a WWF invitálására asztalhoz ült és kinyilvánította, hogy a hívő élet részét képezi a természet védelme. Ebben az időszakban jelentek meg Jürgen Moltmann: Isten és természet, Matthew Fox: A kozmikus Krisztus és Thomas Berry: Föld álmában c. könyvek, amelyek szintén elindítottak egy párbeszédet.⁵

John Stott 1984 óta több kiadást megélt Issues Facing Christians Today c. könyve egy etikai bedekker. A harmadik angol nyelvű kiadás előszavában a könyv felülvizsgálatának egyik okaként jelöli meg az 1992-es Rió-i Föld Csúcsot. Óvjuk a teremtet világot c. fejezetben tárgyalja a környezetvédelem mai kihívásait. A bibliai alapok kifejtése közben egy nagyon lényeges megállapítást tesz, ami a hívő ember és a környezet harmonikus kapcsolatának előfeltétele: „Annak köszönhető ez az egyedülálló hatalmunk a föld felett, hogy Istennel is különleges kapcsolatban vagyunk.”⁶

A hit útja sem egyértelmű ebben a kérdésben. Bolyki János ökoteológiai tankönyvének

bevezetésében négy problémás területet nevez meg. Első körben azok a csoportok nehezítik meg a zöld gondolat egyházi talajba történő átültetését, akik a végváradalom sajátos felfogásában élnek. Szerintük nincs dolgunk az ökológiai válsággal, mert ezek csak jelzik, hogy Krisztus visszajövele közel van. Az „ökocentristák” és a „mélyzöldek” a bibliai igazságok egymással szembeni kijátszásával érvelnek. A következő problémát azok a harsány hangok szolgáltatják, akik bűnbakképzésben lelik örömeiket.

Ebbe a csoportba tartoznak többek között Lynn White, Carl Amery és Reinhard Maurer. A keresztyénség elleni vádként fogalmazzák meg egyrészt a túlzott ég felé figyelést, aminek következtében a földi gondokat nem kezelték a helyiértékén. Azt is a keresztyénségnek rótták fel, hogy a teremtéstörténetben Isten az embert uralkodásra hívja. Ebből a felszólításból eredeztetik azt a kizsákmányoló felfogását, ami a jelenlegi környezeti válsághoz vezetett. Tovább nehezíti a kérdést, hogy a teológiának van-e mondanivalója erről a témáról.

A megszólítottak okán vesz részt a párbeszédben, vagy azért, mert kinyilatkoztatást kapott Istentől? Képes-e sajátos mondanivalóval megjelenni a keresztyén teológia a környezeti kérdést elemzők egyébként színes palettáján? Az utolsó kétséget magának a teológiának a krízise veti fel. Kaphat-e elég figyelmet a zöld kérdés az egyház léte felett érzett aggodalom közepette?

Nemzetközi gyakorlat

A kétségek és kérdések ellenére a különböző keresztyén felekezetek a lelkeségüknek és a lehetőségeiknek megfelelő cselekvési tervvel álltak elő. Afrikában az egyházak újfent holisztikus szemlélettel közelítenek az ökológiai problémákhoz. Peter Cunningham ausztrál mezőgazdasági misszionárius a Változás vetése Szahelben elnevezésű programot indította be. Az elképzelés lényege, hogy a szavannai ökoszisztémának megfelelő fákat, közéjük pedig egyynyári növényeket ültetnek. A siker nem váratott magára, két- háromszoros termésátlagot eredményezett. Az ECHO8 olyan felekezethez nem köthető keresztyén szervezet, amelyik összegyűjti a legjobb gyakorlatokat és a módszerek átadásával próbál segíteni. A floridai Fort Myersben hatféle ökológiai mintagazdaságot mutatnak be a trópusi monszunvidéktől a városi tetőkertig.⁹

Az Skót Egyházban klíma koordinátor tisztséget is alapítottak, akinek főbb feladatai az állam és a különböző felekezetek közötti párbeszéd elősegítése, valamint az ökokgyülekezeti mozgalom koordinálása. A parlamentben a legeredményesebb lobbicsoportként tartják számon őket. Globálisan szemlélik a problémákat ezért Nepálban, Bangladesben, Ghánában és Malawiban is, tevékenyen részt vállalnak a klímaharcban.¹⁰

Az Európai Keresztény Környezetvédelmi Hálózat (ECEN) egyik legfontosabb programja a környezettudatos gondolkodásmód és vezetési felfogás terjesztése és annak meghonosítása minél több egyházi szervezet szolgálatában. Ennek keretében az Öko-Menedzsment munkacsoporton belül kétoldalú partnerkapcsolatok jöttek és jönnek létre, amelynek a célja az, hogy egy erősebb, fejlettebb környezettudatos programmal rendelkező egyházi szervezet segít egy másik egyházi szervezet öko-programjának kialakításában. Többek között partnerkapcsolatok alakultak már Svédország, Németország, Lengyelország, a Cseh Köztársaság, Románia és az Egyesült Királyság között. A program vezetője Prof. Hans Diefenbacher, a Heidelbergi Egyetem közgazdász professzora.¹¹

Ökogyülekezeti program Magyarországon

2010-ben került aláírásra a Magyar Református Egyház és a Skót Egyház között az a megállapodás, ami az Ökogyülekezeti tervek alapjait lefektette. Az elindulás anyagi hátterét az ECEN és a Rajna-Westfáliai Egyház támogatása biztosította. 2011 márciusában háromtagú delegáció utazott ki Skóciába, hogy az ottani gyakorlatot testközelből tanulmányozza.

A tanulmányút alkalmat teremtett az Eco-Congregation tevékenységének a megismerésére. A program vezetői választ adtak azokra a kérdéseket, amelyek közelebb visznek egy sikeres magyarországi projekt megvalósításához. A kerekasztal beszélgetésen jelen voltak Aniko Schuetz (Church of Scotland), Chris Boles (Roman Catholic Church), Margaret Warnock (Eco-Congregation), Gordon Hudson (Eco-Congregation) és Adrian Shaw (Church of Scotland).

A tapasztalatcsere magvát az képezte, hogy milyen motivációs rendszer segítségével lehet ösztönözni a gyülekezeteket, hogy bekapcsolódjanak az öko-gyülekezeti láncba. Továbbá annak a kritériumrendszernek és ellenőrző hivatalnak a körvonalait beszélték át, aminek a segítségével hosszú távú és eredményes működést lehet biztosítani hazánkban a zöld kezdeményezésnek.

Az Eco-Congregation nagy gondot fordít arra, hogy minél több emberhez, közösséghez eljusson a környezettudatos élet keresztyén formája. Tehát a kommunikáció mintegy elsődleges fegyver a kezükben, hiszen a körülöttünk lévő világ pusztulása egy nagyon érzékeny és fájó pontja a civilizációnak. Ennek jegyében Eco-Congregation Scotland Newsletter címen folyóiratot adnak ki. Természetesen a világhálón is elérhetőek a programba eddig bekapcsolódott különböző nemzetek honlapjai és az ott folyó munkáról szóló beszámolók a www.ecocongregation.org linken. Már kapható a Zöld Biblia (The Green Bible), ami újrahasznosított papírból készült, és 1000 db igevers, amely a teremtett világ védelmét alátámasztja és erre ösztönöz, stílszerűen zölddel van szedve a szövegben. Skóciában eddig 280 gyülekezet kapta meg a három évre szóló környezettudatos közösség címet. Sőt 19-en már másodszor vívták ki ezt az elismerést.

A kiválók legkiválóbbjai háromszor is bizonyították elkötelezettségüket, klubjuk igen bensőséges, csak öten alkotják. 13 modulon keresztül lehet eljutni az áhított célig. Három csoportba vannak szedve a lépcsőfokok: I. Növekedés a hitben és a megértésben II. Tedd Isten házát környezetbaráttá III. Változó élet, változó közösség.12

2012 januárjában volt a következő állomása a magyarországi programnak, amikor is az Ökogyülekezeti Tanács (ÖT) megalakult. Dr. Bölcskei Gusztáv a Zsinat lelkeszi elnöke kérte fel azt a tizenegy egyházi és világi szakértőt, akik az elméleti kérdéseken és gyakorlati megvalósításon közösen dolgoznak. A ÖT meghatározó feladata, hogy előkészítse a Zsinat állásfoglalását a környezeti kérdésekben, megteremtse az együttműködés feltételét az egyházakkal és civil szervezetekkel, valamint segítse a gyülekezeteket az ökotudatos közösségi élethez.13

2012. április 28-án, Budapesten megrendezésre került az első magyarországi ökogyülekezeti konferencia. A szakmai fórum névadása egyszerre utalt a globális felmelegedésre és az isteni gondviselés megjelenésére. „Az ég hajlata” elnevezésű konferencia előadásokat és szekcióbeszélgetéseket foglalt magába. Kodácsy-Simon Eszter teológus, Bihari Zita klimatológus, Adrian Shaw skót klímakoordinátor és Elison Boyls a dunsco-i gyülekezet tagja a saját tudományterületüket, ill. gyakorlatukat bemutatva szóltak az ökológia kérdéseiről. A konferencia zárásaként lett meghirdetve az Ökogyülekezeti-díj, amire keresztyén közösségek pályázatát várja az Ökogyülekezeti Tanács és az Ararát Munkacsoport.14

2012. július 26-án ülésezett a Coetus Teologorum Sárospatakon, ahol az ökoteológia kérdéskörét vitatták meg a Kárpát-medence protestáns teológiák tanárai. A témafelvezető előadók Ferencz Árpád (DRHE) és Kodácsy Tamás (KRE) voltak. A résztvevők az ökoteológia helyét keresték a teológiai oktatásban. Első javaslatuk a tudományterület fogalomhasználatának a tisztázására vonatkozott. A jelenlévők egyetértettek abban, hogy a keresztyénség nem vállalhatja egyedül a felelősséget a kialakult globális természeti problémákért. Az elmélyülést viszont nem lehet megspórolni, tudni kell a folyamatosan változó világ kihívásaira autentikusan, a hit és a tudomány szemszögéből válaszolni. Az ökoteológiának részévé kell válnia a teológiai párbeszédnek, de nem válhat bálvánnyá.15

2012. szeptember 30-án, a Teremtés Ünnepe nyitóünnepségén kiosztásra kerültek az első ökogyülekezeti kitüntetések. A jelentkező gyülekezetek vállalták, hogy rendezvényeiken mellőzik az eldobható műanyag poharakat és táányérokát, nem vásárolnak műanyagflakonos italokat, ezzel szemben a házi készítésű szörpöt és süteményt részesítik előnyben. A hivatali

munka során újrapiírt használnak és figyelnek arra, hogy a lehető legkevesebb e-mailt nyomtassák ki. Évente legalább két alkalommal szabadtéri istentiszteletet tartanak, rendszeresen imádkoznak a teremtett világért. Megünneplik évente a Teremtés Hetét és rendezvényeikről hírt adnak az egyházi sajtóban. Lehetőségeik szerint csatlakoznak az Egyháztáji, a Luther Market, Gyümölcsfát a papkertbe programokhoz.

Ebben az évben a Szóládi és a Torbágyi Református gyülekezet kapott Ökogyülekezeti-címet, ők most határozták el, hogy csatlakoznak a programhoz. A Budai, a Hajdúnánási és a Telkibányai Református Gyülekezetek pedig nem csak az ökogyülekezeti logó használatát vívták ki, hanem elkötelezett tevékenységükkel az Ökogyülekezeti-díjat is kiérdemelték. A kitüntetett közösségek több éve kiemelkedő munkát végeznek az egyházban a zöld gondolkodás meghonosításáért. Az emléklapokat és a kerámia plakettet Steinbach József püspök és Tarr Zoltán zsinati tanácsos adták át.

2012. november 14-16. között ülésezett a MRE Zsinata. A tanácskozás alatt a résztvevők a három díjazott gyülekezet törekvéseit egy kiállítás keretében ismerhették meg. A hatalmas posztereken a közösségi élet eseményei és azoknak rövid leírása szerepelt. A bemutatót színesítették azok a brosrák és folyóiratok, amelyek az ökogyülekezeti program állomásait mutatták be. A Zsinat utolsó napján a tanácskozó atyák meghallgatták az Ökogyülekezeti Tanács beszámolóját. Az elmúlt két év munkáját megköszönték, a jövőbeni tervekhez pedig támogatásukat ígérték.

A megtett úton végigtekintve reménység van arra, hogy az egyház hazánkban is megtalálja a helyét az ökológiai párbeszédben. Fontos látni, hogy nem egy újabb zöld szervezetként kíván, megjelenni az amúgy is telített piacon. A feladat nagy, de a cél szívderítő. Eddington szavait kölcsönözve, megőrizni a Földet az univerzum Betlehemének.

Irodalom:

1 Elhangzott a XI. Kárpát-medencei Keresztkötődések Konferencián, Pomázon, 2012. november 23-án.

2 Lorenz, Konrad: A civilizált emberiség nyolc halálos bűne, 30. p.

3 Jonas, Hans: Miért tárgya az etikának a modern technika, in: A későújkor józansága II. 176-183. p.

4 Takács-Sánta András: Kiútlehetőségek a környezeti válságból in: Paradigmaváltás?! 7-13. p.

5 Kearns, Lauren: The Context of Eco-theology in: The Blackwell Companion to Modern Theology 474-475. p.

6 Stott, John: *Korunk égető kérdései*, 157. p.

7 Bolyki János: „Teremtésvédelem”, 9-12. p.

8 *Educational Concerns for Hunger Organization – Oktatás az Éhezés Legyőzésére Szervezet*

9 Bahnson, Fred: *Az egyházak túllépnek az éhezés enyhítésén*, in: *A világ helyzete*, 208-210. p.

10 Szalay László Pál: *A teremtett világért érzett felelősség*, in: *Confessio* 2012/2. 114-117. p.

11 Ifj. Gyimóthy Géza: *Zsinati beszámoló az Ökogyülekezeti Programról – 2012. november 16. (kézirat)* □

12 Szalay László Pál: *Zöldellő egyház*, in: *Ma és Holnap – A fenntartható fejlődés lapja*, XI. évf. 2. szám. 80. p.

13 Szalay László Pál: *Megalakult az Ökogyülekezeti Tanács*, in: *Ma és Holnap – A fenntartható fejlődés lapja*, XII. évf. 1. szám. 56-58. p.

14 Szalay László Pál: *A teremtett világért érzett felelősség*, in: *Confessio* 2012/2. 114-117. p.

15 Szalay László Pál: *Ökoteológia pozícionálva*, in: *Confessio* 2012/3. 121-123. p.

-

Szalay László Pál 1976-ban született Fehérgyarmaton. Nős, egy leánygyermek édesapja. A Sárospataki Református Teológiai Akadémián szerzett teológus-lelkipásztor diplomát.

2004-től feleségével együtt Telkibányán szolgál, mint református lelkész. 2005-től dr. Ötvös László meghívására részt vesz a Magyar Református Egyház Doktorok Kollégiuma, Irodalmi és nyelvi szekciójának munkájában. Kutatási területe: Hamvas Béla keresztyénsége, avagy a modern egzisztencializmus.

Írásai a *Polisz*, a *Tekintet*, a *Confessio*, a *Református Egyház*, a *Református Élet*, a *Reformátusok Lapja*, a *Zempléni Múzsza*, a *Vörös Postakocsi*, a *Sárospataki Református Lapok* hasábjain jelennek meg. A *Ma és Holnap*, fenntartható fejlődéssel foglalkozó folyóirat, *Litera-tura* rovatának ötletgazdája és vezetője. □

Szakmai kapcsolatot ápol a százhalombattai Hamvas Béla Szabadegyetemmel, a Népi Írók Baráti Körével, és a Nap Alapítvánnyal. Írói munkásságáért és példaadó tevékenységéért Fehér Mária díjban részesült. □ □ □ □ □

2011-ben az elsők között kapcsolódott a Magyar Református Egyházban elindított kísérleti ökogyülekezeti programhoz. Dr. Bölcskei Gusztáv püspök úr felkérésére a 2012. januárjában felálló Ökogyülekezeti Tanács tagja. 2012. őszén, a Telkibányai Református Gyülekezet az országban elsőként nyerte el az Ökogyülekezeti címet és díjat.